

Fårnäringens utveckling 2000 – 2015

Gäller Södra-, Mellersta- och Norra Rovdjursförvaltningsområdena 2000-2015, samt rovdjurskadorna inom näringen under 2015.

Anders Ekholm juli 2016 awekholm@gmail.com

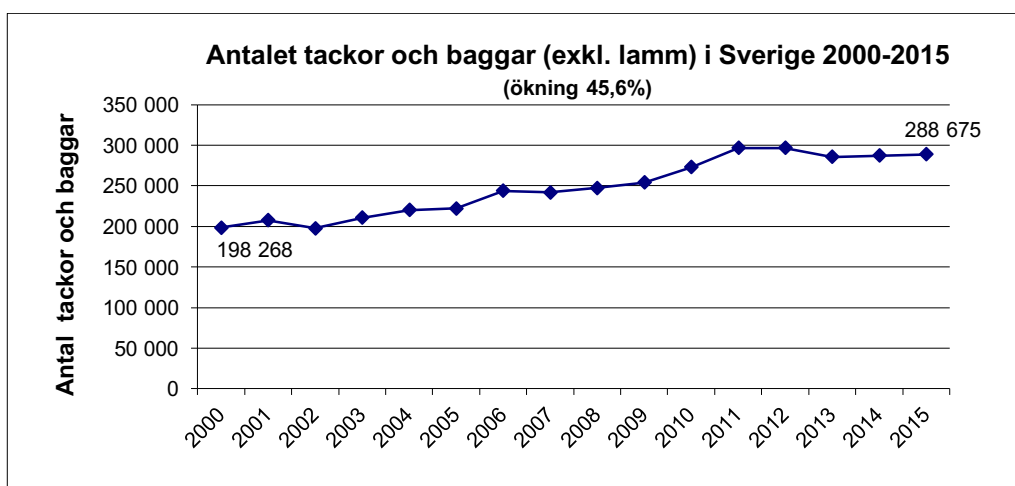
Utveckling över tiden:

Sedan 1980, dvs. i takt med att samtliga våra stora rovdjur började återhämta sig och öka i antal har fårnäringen i landet ökat på ett mycket positivt sätt som är närmast unikt inom tamdjursnäringen. Antalet vuxna får (tackor och baggar) har under perioden 1980-2015 ökat med drygt 79 procent, eller från cirka 161 000 till 288 675 djur. Inkluderas även antalet lamm, som tidigare år varit bristfälligt redovisat, kan det totala antalet får i Sverige 2015 beräknas till 594 753, vilket är något högre än 2014 (588 758).

Denna mycket positiva utveckling gäller i stort för hela landet och också i utpräglade rovdjursområden som det Mellersta - och Norra Rovdjursförvaltningsområdena. En utveckling som står i bjärt kontrast till det ofta förekommande påståendet att tamdjursnäring och rovdjursförekomst inte är förenliga.

Mot bakgrund av att får till ca 95 procent är det tamdjurslag som drabbas vid rovdjursangrepp är denna positiva ökningstrend inom fårnäringen över tiden en faktor som politiker, förvaltande myndigheter, forskare och andra måste ta hänsyn till vid analyser av antalet rovdjursangrepp på tamdjur. Men också ta hänsyn till vid planering av förebyggande åtgärder, samt analysering av effekter av vidtagna förebyggande åtgärder.

Från millennieskiftet har utvecklingen varit särskilt tydlig med en ökning motsvarande 45,6 procent och detta under en period då vi i modern tid aldrig haft så många rovdjur i landet.

Figur 1. Antalet tackor och baggar i Sverige 2000-2015

Andelen lamm ökar i takt med att antalet tackor och baggar ökar motsvarande 22,8 procent sedan 2005. Kvoten lamm minskar dock av okänd anledning över tiden. Under 1980 och 1990 talet redovisades 1,4–1,5 lamm per vuxet får, medan senare år endast uppvisar 1,02–1,06 lamm per vuxet får. Det är oklart varför denna skillnad föreligger?

Rovdjursangrepp på får totalt i landet 2015:

Antalet angreppstillfällen på får enligt Viltskadecenters statistik var totalt 166 stycken i landet under 2015 och där totalt 529 får eller lamm dödades, skadades eller saknades på grund av rovdjursangrepp, vilket är något lägre än antalet angrepp 2014 (ca 170 angrep och 574 drabbade får).

Antalet angripna får motsvarar mindre än en promille av totala antalet får och lamm i landet och torde utgöra en mycket liten andel i jämförelse med övriga förluster inom näringen. Antalet dödade får var 452, medan 47 skadades och 30 saknades efter angrepp. Antalet saknade får efter angrepp är avsevärt lägre under de tre senaste åren (ca 4 %) än tidigare år då det under en tolvårsperiod legat i snitt på nästan 15 procent!

Lodjur stod för 220 drabbade får vid 98 angrepp, vilket är fler än 2014 (146 respektive 82). Varg för 275 får vid 52 angreppstillfällen, vilket är färre än 2014 (391 respektive 70). Björn för 11 drabbade får vid 6 angrepp, vilket är avsevärt lägre än 2014 (33 respektive 22). Örn (kungsörn?) stod för 23 får vid minst 8 angreppstillfällen, alla på Gotland.

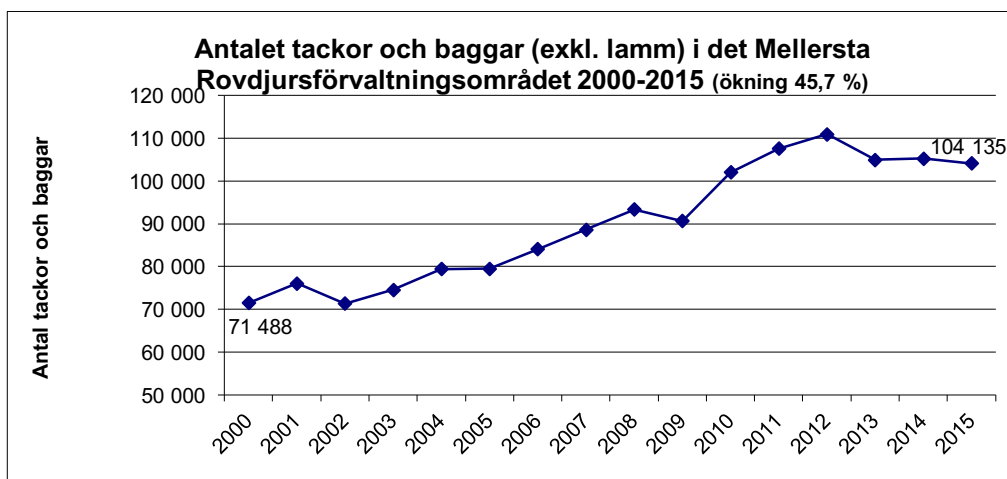
En brist i Viltskadecenters redovisning är att man inte anger antalet angreppstillfällen per förvaltningsområde eller länsvis för respektive rovdjursart, varför antalet angrepp i avsnittet för respektive förvaltningsområde nedan är approximativa.

Mellansvenska Rovdjursförvaltningsområdet 2000-2015:

Under perioden 2000-2015 har antalet tackor och baggar i det mellersta förvaltningsområdet ökat från 71 488 till 104 135 djur eller motsvarande 45,7 procent för hela området. Motsvarande antal och ökning 2014 var 105 252 respektive 47,2 procent. Således en viss minskning och utplaning av fårutvecklingen i MRFO enligt figur 2 nedan.

Gävleborg har ökat med 86,2 % (97,1) och Dalarna med 39,9 % (43,3), Västmanland 25,8 % (68,3), Örebro 125,5 % (118,9), Västra Götaland 37,4 % (36,3), Uppsala 59,9 % (48,7), Stockholms 61,1 % (54,0), medan Värmland fortsätter att minska med 6,1 % (-0,4). 2014 års siffror inom parentes.

Under 2015 hyste Mellansvenska Rovdjursförvaltningsområdet nästan samtliga av landets cirka 340 vargar, 800 björnar och cirka 330 lodjur. Totalt dödades, skadades eller saknades 343 får i förvaltningsområdet, varav varg stod för 247 får vid cirka 45 angrepp och lodjur för 95 får vid minst 40 angreppstillfällen, medan björn stod för endast ett (1) dödat får.

Figur 2. Fårnäringens utveckling i det mellansvenska förvaltningsområdet 2000-2015

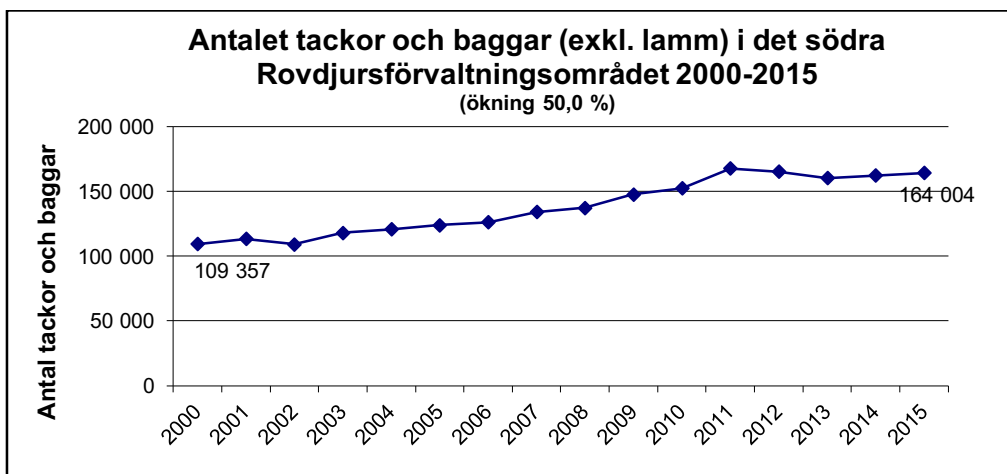
Södra Roddjursförvaltningsområdet 2000-2015:

Under perioden 2000-2015 har antalet tackor och baggar i det södra förvaltningsområdet ökat med 50,0 procent, eller från 109 357 till 164 004. Motsvarande ökning 2014 var 48,3 procent (162 143).

I Södermanland har fårnäringen ökat med 61,0 % (52,3). Östergötland 63,3 % (58,6). Jönköping 45,3 % (55,3). Kronoberg 58,2 % (37,4). Kalmar 45,9 % (45,5). Gotland 14,8 % (29,6). Blekinge 67,5 % (46,6). Skåne 77,6 % (71,1) och i Hallands län med 61,8 % (42,0). 2014 års siffror inom parentes.

Området är inget utpräglat rovdjursområde och berörs bara av enstaka fasta etableringar av lodjur motsvarande 17 föryngringar eller cirka 93 lodjur under inventeringsåret 2014/15. Vidare finns enstaka björnar och ett ökande antal kringströvande eller fasta vargar, samt ett stabilt bestånd av häckande Kungsörn, främst på Gotland och i Skåne.

Antalet angripna får i förvaltningsområdet under 2015 var totalt 97 (161 år 2014) dödade, skadade eller saknade får vid drygt 40 angreppstillfällen. Varg stod för 17 (116) drabbade får vid cirka 15 angreppstillfällen. Lodjur stod för 57 (45) drabbade får vid cirka 45 angreppstillfällen, medan örn stod för 23 får vid cirka 9 angreppstillfällen.

Figur 3. Fårnäringens utveckling i det södra förvaltningsområdet 2000-2015

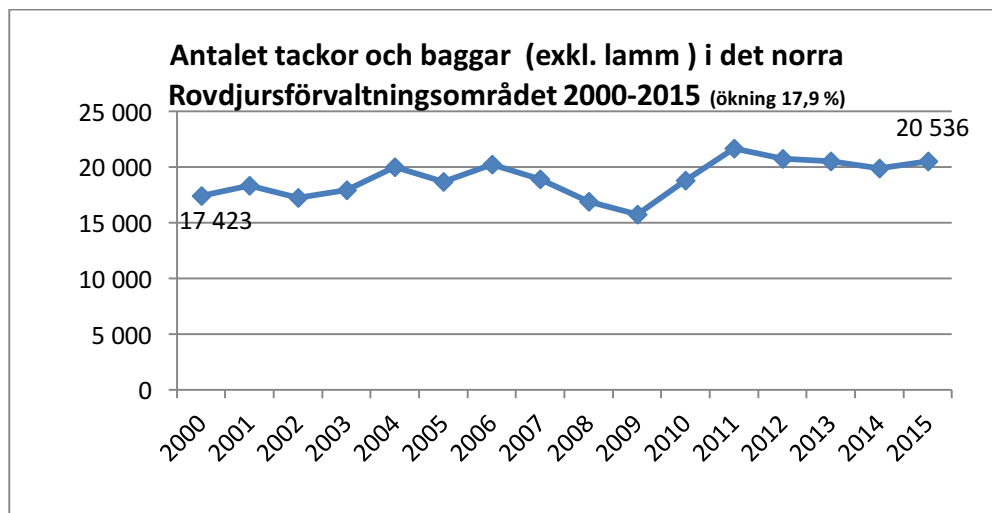
Norra Rovdjursförvaltningsområdet 2000-2015:

Det norra förvaltningsområdet hyser bara 7,1 procent av landets totala fårbestånd och utgör därmed inget viktigt område för fårnäringen i landet. Här har också utvecklingen varit mer spretig och varierat mer mellan åren än i övriga områden. Förra årets ökning var 6,9 procent.

Totalt under perioden har andelen tackor och baggar ökat med 17,9 procent, eller från 17 423 till 20 536 mellan åren 2000-2015. Motsvarande ökning 2014 var 14,3 procent, eller 19 909 får.

Norrbottens län har minskat med hela 24,9 % (-27,6), medan Västerbotten ökat med 52,7 % (56,4) och i Jämtland, som har en stor björnstam och en relativt stor järv och lodjursstam, har fårnäringen ökat med hela 60,4 % (26,0). I Västernorrland har antalet tackor och baggar minskat motsvarande 14,5 % (0,6). 2014 års siffror inom parentes.

Totalt dödades, skadades och saknades 89 får under 2015, varav lodjur står för så många som 68 får vid minst 8 angreppstillfällen (7 får 2014 och 67 2013), medan björn bara angripit 10 får vid cirka fyra angrepp. Varg står för 11 angripna får i Y- och Z län (okänt hur många angrepp som orsakades av varg då VSC inte noterat detta i kartbilden över angreppens positionering).

Figur 4. Fårnäringens utveckling i det norra förvaltningsområdet 2000-2014

Antal fårföretag i landet:

Antalet fårföretag har mellan åren 2000 - 2015 ökar med 13,3 procent för landet som helhet. Antalet fårföretag inom det norra - och mellersta förvaltningsområdet, som hyser minst 90 procent av landets stora rovdjur, har näst intill lika många fårföretag (4 524) som det södra förvaltningsområdet (4 586). Den procentuella ökningen i det mellersta förvaltningsområdet, som hyser nästan samtliga landets vargar, ökar i nästan lika hög grad som i det södra, nästintill rovdjurstomma förvaltningsområdet.

Fortsatt utveckling inom fårnäringen:

I en lägesrapport om Svensk fårnäring (Jordbruksverket, statistikrapport 2012:07) angående företagarnas attityder avseende fårskötsel och deras framtidsplaner för sin verksamhet, anger cirka 78 procent av landets får företag att man planerar att behålla eller öka antalet får i sin verksamhet under den närmaste treårsperioden.

De företag som planerar att minska antalet får eller helt avveckla verksamheten utgörs främst av företag med mindre besättningar och i åldersgruppen 64 år eller äldre. År 2012 utgjorde företag med 1-9 får (tackor och baggar) 28 procent av landets företag, medan cirka 15 procent utgjordes av företag med fler än 49 får av totalt cirka 9 250 företag. Den genomsnittliga besättningsstorleken 2013 var 32,4 får enligt Jordbruksstatistisk årsbok 2014.

Huvudsakligt skäl till att bedriva fårskötsel är att hålla landskapet öppet och/eller att arbeta med djur, vilket framförallt genomsyrar de mindre besättningsstorlekarna. Större får företag anger i högre utsträckning att det ekonomiska utbytet är en orsak till varför de bedriver fårskötsel och där 90 procent av dessa företag planerar att behålla eller öka besättningsstorleken.

Effekter av vargetablering på antalet fårbesättningar i Värmland och Örebro län:

SLU Viltskadecenter, faktablad 1/2013:

Studiens syfte var att undersöka i vilken utsträckning fårgårdar nyetableras eller läggs ner på grund av vargrevir i området under perioden 2001-2011.

Under studieperioden ökade antalet fårbesättningar från 803 till 1 288 samtidigt som vargförekomsten ökade. Under studieperioden berördes länen av 59 vargrevir och utgör landets till ytan mest vargtätaste län.

Under inventeringssäsongen 2012/2013 fanns 47 procent av landets vargrevir i dessa två län (egen kommentar).

Författarnas slutsats var att den totala andelen fårbesättningar som återfanns inom vargrevir ökade allt eftersom ytan som omfattades av vargrevir ökade.

Resultatet visar vidare att det inte fanns några skillnader mellan nyetablerade eller nedlagda fårbesättningar inom, respektive utanför vargrevir.

Inte heller påverkades antalet nyetablerade fårbesättningar av hur länge varg förekommit i området. Inte heller påvisades några skillnader i nyetablerade fårbesättningar före och efter att vargrevir hade bildats i området.

Andelen nedlagda fårbesättningar påverkades inte av hur länge vargar varit etablerade i området och inte heller av nyetablerade vargrevir.

Källor: Jordbrukstatistisk årsbok 2001-2014. Jordbruksstatistisk sammanställning 2015-2016.

Viltskadecenters viltskadestatistik, Rapport 2016-1. Svensk fårnäring, en lägesrapport; Statistik från Jordbruksverket. Rapport 2012:07. Effekterna av vargförekomst på antalet fårbesättningar i Värmland och Örebro län. Faktablad Viltskadecenter 1/2013